

PRIVILEGIUL NOBILILOR ROMÂNI DIN LUGOJ DIN ANUL 1444 ȘI FORMAREA NOBILIMII ROMÂNEȘTI ÎN BANAT

În Arhivele Naționale Maghiare s-a păstrat un privilegiu necunoscut până acum istoriografiei românești referitor la transferul unui grup de nobili români și a moșiilor lor de sub jurisdicția cetății Jdioara la scaunul de judecată Sebeș. Actul este deosebit de important pentru înțelegerea procesului de formare a nobilimii românești din Banat. Prin acest act se întregește informația documentară referitoare la evoluția districtelor cetăților regale, în etapa desființării lor¹.

Documentul ni s-a păstrat sub forma unui privilegiu solemn dat de Matia Corvin în anul 1487, care conținea la rândul în transumpt actul de confirmare dat de regele Vladislav în 11 mai 1444 unei scrisori privilegiale a lui Ioan de Hunedoara² dată nobililor români din zona Lugojului³.

Actul privilegial dat de Ioan de Hunedoara în 13 mai 1444 la Timișoara a fost produs în condițiile efectuării unui schimb de bunuri funciare. Ioan de Hunedoara dădea în acel moment cetatea Jdioara în schimbul cetății Șoimuș, din comitatul Arad, lui Ioan și Mihail Orszag de Guth și lui Ladislau Haghmas de Berekzow. Partenerii de tranzacție ai hunedoreanului deținuseră funcții înalte în ierarhia regatului situându-se la acea dată în rândul magnaților⁴. În condițiile acestui transfer devenea necesară oficializarea și sancționarea prin acte juridice ferme a modificărilor de statut efectuate în interiorul districtului cetății în timpul când aceasta se aflase sub controlul lui Ioan de Hunedoara. De aceea actul conținea o serie de precizări și angajamente de cea mai mare importanță pentru înțelegerea modului de formare a nobilimii românești.

Prima precizare din document se referă la indicarea clară a faptului că un număr de nobili și satele lor nu mai făceau parte din domeniul cetății. Scopul esențial al documentului era garantarea pe viitor a menținerii noului statut social câștigat de nobilii români în calitate de familiari ai lui Ioan de Hunedoara. Astfel se preciza că atât nobilii cât și moșiile lor, nominalizați în actul privilegial, fuseseră separați și scoși de sub jurisdicția cetății Jdioara, și atașați scaunului de judecată al Sebeșului (*Ab eodem castro Sydowaar et eius jurisdictione exempti, separati et sequestrati ac ad Sedem Sebeschzeek et iurisdictioni ipsius connexi et adiuncti, futuris temporibus perpetuis universis habeantur*).

În plus, Ioan de Hunedoara își lua și alte angajamente față de credincioșii săi familiari. Mai întâi se angaja să nu îngăduie nimănui să-i supere sau tulbure în vreun fel din pricina apartenenței moșiilor la domeniul cetății, și mai ales să-i apere și ocrotească împotriva noilor stăpâni în cazul în care aceștia ar fi ridicat revendicări. Precauți, nobilii bănățeni, care au solicitat de fapt toate aceste garanții, au obținut și angajamentul că Ioan de Hunedoara nu va pactiza cumva mai târziu cu noii stăpâni, și nu le va da „încuviințarea, învoirea, sfatul sau ajutorul” (*nullum nostrum consensum Assensum consilium et auxilium prebemus*) în cazul vreunei solicitări ulterioare. Mai departe, Ioan de Hunedoara le acorda nobililor români deplina libertate de a se apăra singuri împotriva oricui ar fi voit să-i tulbure.

Următoarea promisiune se referea la situația actelor juridice, a acelor *literals instrumenta*. După ce le verificase drepturile și actele, voievodul Transilvaniei se angaja să-i țină pe beneficiarii actului scutiți veșnic de vreo nouă înfățișarea a acestor acte. Această promisiune este legată probabil de suspiciunea nobililor față de orice fel de proces de judecată cu privire la statutul lor și al posesiunilor lor. Cei ce i-ar fi putut chema la judecată erau magnați, cu posibilități financiare mari și cu influență, care ar fi putut să încline balanța dreptății în favoarea lor și prin alte mijloace decât cele ale justiției. De aceea cercetarea actelor, care constituia în fapt partea hotărâtoare într-o dispută juridică, trebuia evitată. Inserarea unei astfel de prevederi în act sugerează atitudinea prudentă a elitei românești cu privire la judecăți. Poate chiar una de nesiguranță.

¹ Arhiva Națională Maghiară, Dl. 59745.

² Am optat pentru utilizarea formei „Ioan de Hunedoara”, în locul celei de „Iancu de Hunedoara” inventate în timpul dictaturii comuniste, întrucât găsim justificate argumentele lui A. A. Rusu cu privire la adevăratul nume al personajului. Vezi Adrian Andrei Rusu, *Ioan de Hunedoara și Românii din vremea lui*, Cluj-Napoca, 1999, p. 14-22.

³ Publicăm textul actului în anexa acestui articol.

⁴ Pál Engel, *Magyarország világi archontológiája 1301-1457*, vol. II, Budapesta, 1996, p. 93, 179.

Următoarea prevedere a actului se referă la rezolvarea situației în care noii posesori ai cetății s-ar fi arătat nemulțumiți de separarea acestor nobili și a moșiilor lor de cetate. În acest caz, Ioan de Hunedoara se angaja să-i compenseze din moșii străine, poate regale, dar fără atingerea sau vătămarea bunurilor nobililor români.

Ultima promisiune din act se referă la mijlocirea de către voievod a obținerii actului regal de confirmare a schimbărilor petrecute în interiorul districtului cetății. Ceea ce s-a întâmplat în mai puțin de o lună. În 11 iunie 1444 regele Vladislav emitea actul de confirmare a privilegiului acordat de Ioan de Hunedoara.

În act au fost nominalizate aproximativ 46 de persoane în calitate de familiari ai lui Ioan de Hunedoara și beneficiari ai privilegiului. Privilegiul este colectiv, numele persoanelor fiind pomenite separat de acelea ale moșiilor. De aceea identificarea cu exactitate a fiecărui individ este uneori nesigură. Acolo unde este indicat numai prenumele unui nobil și eventual numele tatălui său, fără predicatul nobiliar, identificarea este dificilă și nesigură. Totuși, combinând informațiile păstrate din documentele bănățene mai timpurii și mai târzii unele întregiri sunt posibile. Cei 46 de nobili pomeniți aparțineau unui număr de familii provenind de fapt din districtul Lugoș dar și din Sebeș, Mehadia și Comiat. Familiile identificabile sunt cele de Timișel, Bartești, Gedefalva, Boziaș, *Zeepmezeu*, Criciova, *Serked*, Dobrovicza, Mâtnic, *Butthfalwa*, Slatina, și *Lewrinchye*.

Să vedem în cele ce urmează lista nobililor și cea a moșiilor: „... *nobiles et Egregy dees et Ladislaus filius Petri Dees de Themessel Petrus Konya Mathias Bartha Gyarpas Dyonisius Stephanus et Sandor filij Syssman de Bozjas Petrus Dobrotha Johannes et Thompa de Zeepmezew, Sandor et Michael et Thywadar, domina Katherina filia Buda, Nicolaus filius pauli Buda de Krichyowa, Michael Petrus et alter Michael ac Stephanus filii Sugaar, Valentinus et Andreas filii Benedicti, Johannes Neeg de Serkeed, Philippus de Dobrovicza Bogdanus Michael Laczko Emericus de Mothnok, Johannes et Nicolaus filij Johannis Mothnok, Farkas Dyonisius et Andreas necnon Nicolaus Wyzes cum fratribus item Ladislaus Kathlabuka, Stephanus et Michael filij Grubaan et alter Michael cum fratribus uterque Johannes ac Ladislaus de Butthfalwa cum fratribus necnon Georgius et Stephanus filii Bulja ac Ladislaus dictus Lado Stephanus Barath de Zlatina, necnon Ladjus et Michael filii forro de Lewrynchye...*”.

Lista moșiilor: „*scilicet Alsogauosdya, ffelsewgauosdya Wizzag Ohaba Barthafalwa Gedefalwa Bozjas felsewborzows Ohaba circum fluvium Ozastye Cheba Legetes et felsewlegetes alionomine Chyura Zeepmezew Krýchyowa Zederjes Pathak Ewthalom fykow alter pathak perlew felsewbenyes Also Benyes uterque hegýeres Dobraucza Ohaba Janusfalwa Korbul et Zelýstýe Dragmirfalwa Olosaag Zekes Zoldabag porhowa futhfalw Inferior borzows Ohabadechýe[r] Ohabichya penes fluvium Zederjes predictum Zeliste Stuka Budfalwa Zlatina Krivina Lupulfalwa ac Lewrynchýe et Welkfalwa uterque hamardya necnon Chýuka*”.

Prin combinarea informațiilor documentare păstrate se pot identifica anumite familii și în unele cazuri este posibilă stabilirea numelui moșiilor care le-au aparținut din lista colectivă din privilegiu.

„*Nobiles et Egregy Dees* și Ladislau, fiul lui Petru Dees de *Themessel*, Petru *Konya Matia Barta* (de *Barthafalwa*), *Gyarpas* (de *Gedefalva*)”. Nu este întâmplătoare alăturarea acestor nobili. Nobilii de Timișel nu erau localnici, însă dobândiseră părți de moșie în posesiunile nobililor de *Bartafalwa* și *Gedefalva*. Această asociere este documentată și de alte privilegii obținute de nobilii de Temeșel⁵. Credem că lor le aparțineau primele cinci sate pomenite în listă, și anume *Alsogauosdya*, *ffelsewgauosdya Wizzag Ohaba Barthafalwa Gedefalwa*.

„Dionisie, Ștefan și Sandor fiii lui Șişman de *Bozijas*”, erau membrii unei familii destul de active la mijlocul secolului al XV-lea, reprezentanții săi fiind pomeniți cu diferite rosturi în adunările districtelor bănățene. Lor le aparțineau cu certitudine moșiile *Bozjas*, *felsewborzows*, și *Ohaba* pe râul *Ozastye*⁶.

⁵ Vezi Ioan Drăgan, *Nobilimea românească din Transilvania 1440-1514*, București, Ed. Enciclopedică, 2000, p. 286.

⁶ În 1470 *Bozjas*, *Ohaba*, și *felsew Borzas* aparțineau familiei lui Șişman de Boziaș. Frigyes Pesty, *Krassó vármegye története*, vol. III, Budapest, 1883, p. 425 (se va prescurta de aici înainte *Krassó*).

”Petru Dobrocea, Ioan și Tompa de *Zeepmezew*”. Membrii acestei familii au mai fost pomeniți și în alte documente. Credem că li se poate atribui cu certitudine moșia *Zeepmezew*.

„Sandor, Mihail și Thywadar, doamna Katherina fiica lui Buda, Nicolae fiul lui Paul, Buda de *Krichyowa*”, nu cunoaștem alte documente referitoare la această familie. Criciova se afla chiar în imediata apropiere a Jdioarei. Este interesantă menționarea unei femei printre familiarii lui Ioan de Hunedoara. Fără îndoială însă că ea apare aici în virtutea unor drepturi de moștenire ale bunurilor lui Buda de Criciova, care nu are alt moștenitor masculin.

„Mihai Petru și alt Mihail precum și Ștefan, fiii lui Sugaar⁷, Valentin și Andrei fiii lui Benedict, Ioan Neag (Neeq) de *Seerked*”. Familia de *Serked* este destul de puțin documentată. Probabil că moșiile *felsewbenyes*, *Also Benyes*, ambele *hegyeres* menționate în listă aparțineau acestei familii⁸.

„Filip de *Dobrovicza*”, era probabil posesorul moșiei cu același nume *Dobrauicza*.

„Bogdan, Mihail, Lațcu și Emeric de Mâtnic, Ioan și Nicolae fiii lui Ioan de **Mâtnic**”, deși originari din districtul Sebeșului aveau unele moșii dobândite în districtul Lugojului. Două din moșiile pomenite, anume *Oloosaag* și *Dragmirfalwa* fuseseră deja donate pe jumătate mătnicenilor. Potrivit actului din 18 mai 1439, încheiat înaintea capitlului din Arad între Mihail, fiul lui Cosma de *Olohsag*, în numele fiilor săi Nicolae și Benedict și a verilor săi Mihail, Paul și Ștefan și al altor frați și consăngeni pe de o parte și Bogdan și Mihail, fiii lui Farcaș de Mâtnic de cealaltă parte, primul „mânat de zelul preascump al frăției și de legătura sufletească” (*carissimum fraternitatis zelum et animarum vinculum*) pe care le poartă celor de pe urmă, le-a cedat pe vecie jumătate din moșiile sale pomenite, aflate în ținutul târgului Lugoj în pertinențele cetății Jdioara⁹. În 20 aprilie 1440, nobilii de Mâtnic menționați împreună cu Mihail fiul lui Cosma, reprezentați fiind de Andrei *paruus* judele jurat al orașului Cenad, făceau opreliște de la donarea și înstăpânirea asupra acestor moșii lui Filip *Zÿn* de *Zÿnfalua*¹⁰. Astfel de asocieri ale nobililor români din districtul Sebeș cu cei din districtul Lugoj au mai funcționat și în cazul nobililor de Temeșel și cei de Bartești și *Gedefalva*.

Lui Farkas, Dionisie și Andrei precum și Nicolae *Wÿzes* cu frații, li se poate atribui cu certitudine satul *Zoldabag*. În 1440 un Nicolae *Vizes* de *Zaldobag* era desemnat ca om de mărturie¹¹.

Pentru ceilalți nobili din familiile de *Buthfalwa*, Slatina și *Lewrinchye* informațiile sunt extrem de lacunare. „Ladislau *Kathlabuka*, Ștefan și Mihail fiii lui Grubaan” ar putea fi descendenții unui anume Gruban de Remete din districtul Comiat, menționat în 1420¹². Lui Mihail cu frații, și Ioan și Ladislau de *Buthffalwa* li se poate atribui cu certitudine satul *Budfalwa*. Lui Gheorghe și Ștefan, fiii lui Bulya, și lui Ladislau¹³ zis Lado, Ștefan Barath de *Zlatina*, în cazul în care făceau parte din același grup de condvizionali li se poate atribui cu certitudine satul Slatina. Ultimilor de pe listă, adică Ladjus și Mihail fiii lui Forro de *Lewrynchye* le-ar reveni satul omonim. Un Ștefan Forro de Nerenthe a fost menționat în 1440, ca om de mărturie¹⁴.

Celelalte sate pomenite în privilegiu nu pot fi atribuite cu exactitate fără cercetări aprofundate care nu aparțin acestei lucrări. Datele pe care le-am putut aduna referitoare la aceste sate sunt mai târzii, și deci foarte probabil că ele nu mai corespund situației de la momentul acordării privilegiului. Totuși, încercarea de identificare a acestor sate și de stabilire precisă a componenței districtului unei cetăți la un moment dat pot constitui scopul unei lucrări independente. De pildă unele posesiuni, precum *Cheba*, *Ohabichya* și

⁷ În anul 1454, Iacob Pongracz de *Sancto Nicolao* comite de Jdioara și Șemlac (*Sumlow*) dona nobililor Mihail și Ștefan *Szudar dyurd* funcția de comiți ai pădurilor (*Erdjyöjispanssagot*). *Krassó*, p. 400.

⁸ În 12 decembrie 1479, regele Matia dona alesului Francisc de Harazthy moșiile *Serged*, *Kwlduesth*, *Bwthÿn*, *Zela*, *Benedekesth*, *Hegeres* et *utraque Bÿnÿs*, în comitatul Timiș, districtul Lugoj, care aparținuseră nobilului Gheorghe Swgar de *Serged*, decedat fără urmaș. *Krassó*, p. 454-455. Actul capitlului din Cenad redă mai corect denumirile satelor: *Serked*, *Kwldwest*, *Bwchinfalwa*, *Zehla*, *Benedechesth hegyeres*, *felsewbynys* et *alsobynÿs*

⁹ *Krassó*, p. 367-368.

¹⁰ *Ibidem*, p. 372.

¹¹ Idem, *A Szörény vármegyei hajdani oláh kerületek*, Budapest, 1876, p. 67 (în continuare citat prescurtat *Oláh kerületek*).

¹² Viorel Achim, *Banatul în Evul Mediu*, București, 2000, p. 33, 41.

¹³ Un Ladislau de *Zlatina* menționat ca om de mărturie în 1464, *Krassó*, p. 412.

¹⁴ *Oláh kerületek*, p. 67.

borzows ar putea fi identificate cu moșiile menționate în 6 iunie 1442, dată la care cnezii din districtul Comiat Nicolae Turcin de Gamza și Mihail de Cornet primeau donația regelui Vladislav, o confirmare de fapt a unei donații a lui Ioan de Hunedoara, a jumătate din trei cincimi ale moșiilor *Berzews, Chewhaba et Ohabyčza*, în timp cealaltă jumătate era stăpânită de Mihail, Gheorghe, Ioan, Nicolae și alt Mihail de *Berzews* la fel, cnezi ai românilor¹⁵. La sfârșitul secolului al XV-lea sunt pomeniți trei nobili care poartă predicate nobiliare ce amintesc de unele moși menționate în privilegiu. Astfel, în 1493, un anume Petrașcu (*Petrachko*) de Ewthalmi împreună cu Gheorghe Gala de *Homoragya*, și Sandrin Șișman de *Lygethews* erau desemnați oameni de mărturie la o introducere în stăpânire. Predicatele lor nobiliare amintesc de *Ewthalmom, hamardya și Legte*¹⁶.

În evoluția de la statutul de cnezi ai unor sate la acela de nobili deplini ai regatului, proces care a început aproximativ de la mijlocul secolului al XIV-lea, modificările de statut au cunoscut câteva etape. Etapa finală a evoluției era cea a conferirii statutului nobilității depline prin degrevarea totală a posesiunilor nobilului de orice fel de obligații anterioare față de cetatea regală. Am remarcat și cu alt prilej această etapă distinctă în cadrul seriei de documente privilegiale obținute de o familie cnezială pe cale de înnobilitare¹⁷. Se cunoaște un astfel de exemplu din documentele de la sfârșitul secolului al XIV-lea, când în formularea unei diplome de donație individuale era specificată limpede separarea posesiunii în cauză de autoritatea superioară a castelanului¹⁸. Privilegiul pe care îl publicăm este singurul act colectiv, din câte cunoaștem, care conține precizarea expresă a separării de autoritatea cetății regale a nobililor beneficiari. Modificări de statut prin conferirea nobilității depline au avut loc și în alte districte românești. În cazul Hațegului nu cunoaștem nici o precizare similară în vreun act de donație din aceeași perioadă. Probabil că o precizare referitoare la separarea satelor donate de cetatea regală era superfluă în condițiile încetării funcționării cetății Hațegului după 1420. Alta era situația districtelor bănățene unde cetățile regale funcționau. Ne întrebăm în ce măsură se poate deduce din existența acestui privilegiu colectiv existența unor privilegii similare pentru celelalte districte bănățene privilegiate, ținând cont de condițiile asemănătoare în care au evoluat în vremea lui Ioan de Hunedoara. Descoperirea acestui act contribuie la înțelegerea mai profundă a dezvoltării districtelor bănățene privilegiate, această diplomă putând fi privită ca o verigă de legătură între privilegiile individuale și cunoscutul privilegiu colectiv al celor 8 districte privilegiate bănățene din 1457.

Actul lui Ioan de Hunedoara a fost confirmat de regele Vladislav în iunie 1444. Nu cunoaștem nici un caz de utilizare a sa practică. O nouă confirmare a sa a fost solicitată peste mai bine de patru decenii. Pe 6 februarie 1487, regele Matia Corvin emitea diploma solemnă de confirmare a privilegiului nobililor români din districtul bănățean Lugoj. Unul dintre cei care au solicitat confirmarea privilegiului la acea dată se numea Ioan More, pe atunci era prepozit de Dömös. Persoana trebuie identificată cu un personaj omonim, român catolic a cărui carieră ecleziastică a început la mănăstirea cisterciană din Jaszó după mijlocul secolului XV, iar mai târziu a fost prepozit al capitlului din Oradea, și a îndeplinit câteva misiuni diplomatice în serviciul regelui Matia Corvin. Nu ne este limpede motivul implicării sale în obținerea actului¹⁹.

Celălalt solicitant era banul de Severin, Francisc de Harazt. În cazul său credem că el era și direct interesat de confirmarea privilegiului întrucât în anul 1379 intrase în posesia unor moși pomenite în actul lui Ioan de Hunedoara prin desherența unui nobil de Serked²⁰.

COSMIN POPA-GORJANU

¹⁵ *Krassó*, p. 383

¹⁶ *Ibidem*, p. 469.

¹⁷ Cosmin Popa-Gorjanu, *From kenezs to nobiles Valachi: the evolution of the Romanian elite of the Banat in the fourteenth and fifteenth centuries*, în *Annual of Medieval Studies at CEU*, vol. 6, 2000, p. 113, 116.

¹⁸ *Krassó*, 229-230.

¹⁹ I. Drăgan, *op. cit.*, p. 361.

²⁰ Vezi nota 8.

ANEXĂ

1487, februarie 6

Comissio propria domini regis

Mathias Dei gratia Hungarie Bohemie Dalmatie Croatie Rame Servie Gallicie Lodomerie Bulgarieque Rex necnon Slesie et Luxemburgensis dux ac Moravie Lusatie Marchio etc. Omnibus Cristifidelibus presentibus et futuris presentium notitiam habituris salutem in omnium salvatore. Ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire Quod fideles nostri venerabilis Johannes More prepositus Demesiensis Ac egregius Franciscus de Harazth Banus Zeuriniensis nostrum venientes in conspectum in personis nonnullorum Nobilium Walachorum in litteris serenissimi principis condam domini Wladislai Hungarie Polonie Dalmatie Croacie etc Regis predecessoris nostri nominatorum exhibuerunt nobis huiusmodi litteras prefati domini Wladislai Regis in pergamento patenter confectas sigilloque suo secreto quo ut Rex hungarie utebatur impresse consignatas quibus mediantibus illi exemptioni et sequestrationi Quas illustris condam dominus Johannes de Hwnjad Wayuoda Transsilvanus Genitor nostri pie memorie prefatis Nobilibus et eorum possessionibus a Castro Sydowar et eius jurisdictione vigore litterarum suarum fecisset Alysqe omnibus et singulis in eisdem contentis et specificatis suum Regium consensum prebuisse dinoscitur, Tenoris infrascripti supplicantes nobis prefati Johannes More prepositus et Franciscus Harazth in personis annotatorum nobilium ut easdem litteras Ratas gratas et acceptas habentes litterisque nostris privilegialibus de verbo ad verbum inserificantes approbare. Easque et omnia in eis contenta Memoratis Nobilibus eorumque heredibus et posteritatibus universis innouantes perpetue valituras confirmare dignaremur. Quarumquidem litterarum tenor talis est. **Nos Wladislaus** dei gratia Hungarie Polonie Dalmatie Croatie etc Rex Lythwanieque princeps supremus et heres Russie etc. Significamus harum serie quibus expedit universis Quod fideles nostri Ladislaus filius Petri Dees de Themeshel et Dyonisius filius Sysman de Bozhas in ipsorum ac universorum et singulorum aliorum Nobilium Volachorum in quibusdam litteris fidelis nostri Magnifici Johannis de Hunjad intercetera waywode nostri Transsilwani pro parte eorundem confectis nominatim conscriptorum nostre maiestatis venientes in presentiam exhibuerunt et presentaverunt nobis huiusmodi litteras ipsius Johannis Waywode patenter confectas mediantibus scilicet quibus idem Johannes Waywoda, eosdem Nobiles Wolachos simul cum eorum possessionibus a castro Sydowar et eius jurisdictione exemisse et sequestrasse Ac ad sedem Sebeszeek et eius iurisdictioni annexisse. Aliasque plures promissiones, in ipsis litteris suis, limpidius expressis Eisdem Nobilibus Wolachis fecisse dinoscitur, Tenoris infrascripti supplicantes Maiestati nostre ydem Ladislaus et Dyonisius, ipsorum et aliorum in dictis litteris nominatorum nominibus et personis, ut nos huiusmodi litteras ipsius Johannis Waywode, quo ad omnes earum clausulas et articulos, Ratas gratas et acceptas haben[tes] presentibus verbotenus inseri et transcribifacere eisdemque et singulis in eis contentis nostrum Regium consensum prebere dignaremur et assensum Quarumquidem litterarum ipsius Johannis Waywode tenor sequitur et est talis. **Nos Johannes de Hwnjad** intercetera waywoda Transsilwanus, Memorie commendamus tenore presentium significantes quibus expedit universis. Quod quia ex annuentia et gratia speciali Serenissimi principis et domini Wladislai dei gratia Hungarie Polonie Dalmatie Croatie etc. Regis Lythwanieque principis suppremi et heredis Russie etc. domini nostri gratiosissimi, Castrum suum Sydowaar vocatum in comitatu Themesiensis habitum et existens simulcum suis pertinentiis demptis dumtaxat possessionibus certorum Nobilium infranominandorum familiarium scilicet nostrorum pro alio castro Solymos vocato in comitatu Orodienis existente et eius pertinentys quibuslibet Quodquidem castrum pridem Magnificis Johanni et Michaeli Orzag de Gwth per condam serenissimum principem felicis recordy dominum Albertum Regem, pro ipsorum servicys jure perpetuo donatum fuerat et collatum. Et tandem ab eisdem in manu diuersas et alienas expost vero in manus nostras ab alienis manibus deventum extiterat, prenomnatis Magnificis Johannis et Michaeli Orzaag de pretacta Gwth ac Ladislao Haghmas de Berekzew per modum concamby perpetue tradidimus et irevocabiliter consignavimus tali sub conditione Quod nobiles et Egregy dees et Ladislaus filius Petri Dees de Themessel Petrus Konya Mathias Bartha Gyraphas Dyonisius Stephanus et Sandor fily Sysman de Bozhas Petrus Dobrotha Johannes et Thompa de Zeepmezew, Sandor et Michael et Thywadar, domina Katherina filia Buda, Nicolaus filius pauli Buda de Krichyowa, Michael Petrus et alter Michael ac Stephanus filii Sugaar, Valentinus et Andreas filii Benedicti, Johannes Neeg de Serkeed, Philippus de Dobrovicza Bogdanus Michael Laczko Emericus de Mothnok, Johannes et Nicolaus fily Johannis Mothnok, Farkas Dyonisius et Andreas necnon Nicolaus Wyzes cum fratribus item Ladislaus Kathlabuka, Stephanus et Michael fily Grubaan et alter Michael cum fratribus uterque Johannes ac Ladislaus de Buthffalwa cum fratribus necnon Georgius et Stephanus filii Bulya ac Ladislaus dictus Lado Stephanus Barath de Zlatina, necnon Ladjus et Michael filii forro de Lewrynychye cum eorum possessionibus et portionibus iuribusque possessionarys in et sub castro predicto Sydowaar appellato et eius pertinentiis ubilibet habitis scilicet Alsogauosdya, ffelsewgauosdya Wizzag Ohaba Barthafalwa Gedefalwa Bozhas felsewborzows Ohaba circum fluvium Ozastye Cheba Legetes et felsewlegetes alionomine Chyura Zeepmezew Krychyowa Zederyes Pathak Ewthalom fykow alter pathak perlew felsewbenyes Also Benyes uterque hegýeres Dobraucza Ohaba Janusfalwa Korbul et Zelystye Dragmirfalwa Olosaag Zekes Zoldabag porhowa futhfalw Inferior borzows Ohabadechye[r] Ohabichya penes

fluvium Zederÿes predictum Zeliste Stuka Budfalwa Zlatina Krivina Lupulfalwa ac Lewrÿnchÿe et Welkfalwa uterque hamardÿa necnon Chÿuka vocatis. Ab eodem castro Sydowaar et eius jurisdictione exempti, separati et sequestrati ac ad Sedem Sebeschzeek et iurisdictioni ipsius connexi et adiuncti, futuris temporibus perpetuis universis habeantur Quorumquidem nobilium prescriptorum fidelitatibus et fidelibus servitorum gratuitis meritis rememoratis que sacre corone proprius nuncque Serenitati regie huius incliti Regni Hungarie semper lateri nostro adherentes, rebus et personis suis non parcendo in quampluribus conflictibus et bellicis exerciciÿs cum seuis paganis Crucis Christi inimicis Thurcis sepius instaurate cum suorum corporum dimembratione sanguinisque effusione ad visum nostrum viriliter impenderunt et impendere iuxta suarum virtutum possibilitates non cessabunt infuturum propter que nos non inmerito ipsos et eorum possessiones portionesque et jura possessionaria quelibet ab omnibus eiusdem (sic) impetere molestare perturbare aut quodlibet dampnificare volentibus et presertim adversus predictos Johannem et Michaelem Orzag ac Ladislaum haghmas Regia in persona defensabimus Manutinemus et protegemus nostro posse Casu autem quo dicti Johannes et Michael Orzag ac Ladislaus haghmas vel eorum alter successu temporum prefatos Nobiles in ipsorum Rebus et Bonis ac possessionibus et juribus possessionariis quibuslibet impedire molestare aut quovis[modo] dampnificare intenderent seu ipsorum alter intenderet Nos eisdem Johanni et Michaeli Orzag ac Ladislao haghmas aut alteri eorum nullum nostrum consensum Assensum consilium et auxilium prebemus ÿmmo pretactis nobilibus ipsorumque heredibus vniuersis damus autem et plenam concedimus proprietatis facultatem vt ipsi aut [..]um²¹ aliquis secundum exigentiam suarum virtutum et possibilitatum ab omnibus talismodi impetitoribus dampnificatoribusque et perturbatoribus se necnon res et bona ac possessiones juraque possessionaria protegendi defensandi et manutenendi liberi sint et securi habeantur. Item reuisis omnibus juribus et litteralibus instrumentis factum ipsarum possessionum tangentibus Spondemus eosdem Nobiles suosque heredes vniuersos absque vltiori revisione huiusmodi iurium et litteralium instrumentorum factum dictarum possessionum eorundem quodlibet tangentium habere semper supportatos. Et nec ipsi aut ipsorum successores heredes ad exhibitionem eorundem futuris perpetuis temporibus teneantur et quoque tempore per quospiam astringantur. Etiam si temporum in successu pretacti Johannes et Michael Orzag ac Ladislaus Haghmas ratione separationis dictorum nobilium seu suorum heredum et possessionum portionumque et iurium possessionariorum suorum a predicto castro Sydowaar facte se minime contentos fore assererent aut eorum aliquis assereret, Extunc nos eosdem Johannem et Michaelem Orzag necnon Ladislaum Haghmas cew ipsorum aliquem absque omni inquietatione dampnificationeque annotatorum Nobilium siue heredum suorum Rerumque et Bonorum ipsorum de alienis puta Regalibus contentabimus et contentarifaciemus. Eisdem Nobilibus eorumque heredibus ac Rebus et bonis ipsorum Saluis semper remanentibus et illesis. Preterea promittimus verbo fideque nostras mediantes prenarratos Nobiles et eorum posteritates vniuersas aut eorum alterum Necnon possessiones portionesque et jura possessionaria eorundem futuris perpetuis vniuersis in omnibus premissis et singulis premissorum auctoritate Regia inviolabiliter conservare Consensusque et Assensus Regales ad premissa necessarios dictis Nobilibus et ipsorum heredibus sub Sigillo Regali impetrabimus eisdem perpetue valituras. Harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante Datum in Themeswaar feria quarta proxima post festum Apparitionis beati Michaelis archangeli Anno domini M^o III XLIII^o²². Nos itaque humilimis Supplicationibus pretactorum Ladislai et Dÿonisÿ per eos nobis in ipsorum et aliorum superius in tenore dictarum litterarum Johannis Waÿwode conscriptorum et nominatorum personis modo quosuper porrectis pie exauditis et clementer admissis prescriptas litteras ipsius Johannis Waÿwode non abrasas non cancellatas nec in aliqua sui parte viciatas. Sed omni prorsus vicio et suspicione carentes presentibus litteris nostris vt premissum est verbotenus sine diminuatione et augmento aliquali insertas et transscriptas quo ad omnes earum continentias articulos et clausulas ratas gratas et acceptas habendo, talismodi exemptioni et sequestrationi alÿsque omnibus et singulis In eisdem litteris contentis et specificatis nostrum Regium consensum prebuimus ÿmmo prebemus et adhibemus benivolum pariter et assenssum, Saluis Juribus alienis. Harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediantes Datum Bude secundo die festi Sacratissimi Corporis Christi Anno eiusdem Millesimo Quadringentesimo Quadragesimoquarto²³. Nos igitur Supplicationibus Annotatorum Johannis More prepositi ac Francisci Harazthÿ Majestati nostre modo premissis Regia benignitate exauditis et clementer admissis prescriptas litteras Memorati domini Wladislai Regis, non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas presentibusque litteris nostris priuilegialibus de verbo ad verbum sine diminuatione et augmento aliquali insertas quoad omnes earum continentias Clausulas et Articulos Inquantum Eedem rite et legitime existunt emanate, Viribusque earum veritas suffragatur acceptamus approbamus et ratificamus Easque nichilominus et omnia in eis contenta pro prenominatis Nobilibus Wolachis, Eorumque heredibus et posteritatibus vniuersis de proprietate nostra Regia et Auctoritate Innouantes perpetuo Valituras confirmamus presentis scripti nostri protestimonio mediante. In

²¹ Patã; una sau douã litere ilizibile.

²² 13 mai 1444.

²³ 12 iunie 1444.

cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam, presentes eis concessimus litteras nostras priuilegiales pendentis Autentici dupplicis Sigilli nostri munimine roboratas Datum per manus Reuerendi in Christo patris domini Johannis Episcopi ecclesie Waradiensis Aule nostre Secretary Cancellary dilecti et fidelis nostri Anno domini Millesimo Quadringentesimo Octogesimo septimo Octavo Idus February²⁴ Regnorum nostrorum Hungarie etc Vigesimo Nono Bohemie vero Decimo septimo Venerabilibus in Christo patribus dominis Strigoniensi Sede vacante Petro Colocensi Archiepiscopo Urbano Electo Agriensi prefato Johanne Waradiensi Ladislao Electo et confirmato Transsiluanensi legato Apostolico Osualdo Zagrabiensi Sigismundo Quinqueecclesiensi Wesprimiensi Sede vacante Thoma Electo Jauriensi, Nicolao Waciensi, Johanne Chanadiensi fratre Gregorio Nitriensi Mathia electo Boznensi, Johanne Sirmiensi Nicolao Thinniensi Paulo Segniensi et Cristoforo Modrusiensi Ecclesiarum Episcopis ecclesias dei feliciter gubernando. Item Spectabili et Magnificis Emerico de Zapolya Comite perpetuo terre Scepusiensi et predicti Regni nostri Hungarie Palatino comite Stephano de Bathor Judex curie nostre Necnon Waywoda Transsiluano et Comite Siculorum nostrorum Mathia Gereb de Wyngarth Regnorum nostrorum Dalmacie Croacie et Sclauonie Francisco de Harazth et Andrea de Zokol Zewreniensi Banis Ladislao de Pakos Thauernicorum Petro Gereb Janitorum Georgio de Thwroc pincernarum Wylhelmo Comite Zagorie dapiferorum, Ladislao Orzag de Gwth Agazonum nostrorum Regalium Magistris Nicolao Banfy de Asolyndwa Poseniensi et Paulo de Kiuys Themesiensi Comitibus Alysque compluribus Regni nostri Comitatus tenetibus et honore:

THE CHARTER OF THE ROMANIAN NOBLES OF LUGOJ FROM 1444 AND THE FORMATION OF THE ROMANIAN NOBILITY IN THE BANAT

SUMMARY

This article deals with a unique document reflecting the development of the Romanian nobility in Banat, namely with a group of nobles from the district Lugoj. In 1444, John Hunyadi, at that time voivode of Transylvania, intended to give the castle Jdioara (Timiș county) and its domain in exchange for the castle Șoimuș with its domain to the nobles John and Michael Orszag of Gut and Ladislav Haghmas of Bereckzew. In these circumstances the Romanian nobles who lived previously in the district of the royal castle Jdioara demanded and obtained a special privilege that guaranteed their new status acquired as familiares in the service of John Hunyadi. The main change effected by Hunyadi consisted in the separation of his familiares from the jurisdiction of the royal castle and their attachment to the judgment seat of Sebeș. This very decision meant the removal of any sort of dependence that could have suggested a subordinated position and therefore the acquirement of a full noble status for the beneficiaries of the charter. John Hunyadi granted his charter in 13 May 1444 to a group of 48 nobles including one woman. All the grantees were nominated as well as a number of 46 villages belonging to them. Hunyadi made several promises in regard to the preservation of the status by the nobles and his obligations to defend them in case of any future litigation. Moreover he promised to intervene at the king on behalf of the Romanian nobles in order to obtain a royal charter of confirmation for the modifications accomplished. Which he did, so that in 12 June 1444 King Wladislaus issued a royal charter that confirmed Hunyadi's privilege. In 6 February 1487 King Mathias Corvinus confirmed the charter again. This charter was preserved in the Forgács archival collection, and its copy is preserved nowadays in the National Hungarian Archives. The document is essential for our understanding of the process of formation of the Romanian nobility in the Middle Ages in as much as it is the only charter preserved that records the act of removal of the royal castle's jurisdiction over the Romanian nobles and in that it contains the list of the nobles who benefitted from it. It also confirms the hypothesis that the removal of the jurisdiction of the royal castellan along with that of dues to the royal castle were the preconditions of acquiring full noble status.

²⁴ 6 februarie 1487.